

א' בְּתֻשְׁרֵי - ראש השנה

בְּתֻשְׁרֵי נְבָרָא הָעוֹלָם?

ראש השנה הוא אחד ממחשתי החגים המוצרכים בתורה (ראש השנה, יום כיפור ושלושת הרגלים: סוכות, פסח ושבועות). בתורה הוא לא נקרא "ראש השנה", אלא "זכרון תרועה" (ויקרא כג). ראש השנה בתשרי הוא ראשיתה של השנה האקלית. מחשתי זו התחקה בעקבות הכניסה לארץ ישראל והשתקעות בה.

בתקופה שלאחר אורבן הבית השני, לפני כאלפיים שנה, אל מחנה באופי החג, ומחג שבמרכו עומדת השנה האקלית נקשר החג לברואת העולם. בשיעור זה נדבר על הסתיו בישראל וברר באמצעות שתי דעות שונות "חתי נברא העולם", ואם עונה זו אכן מתאימה לסמל התחדשות.

חִבְרוּתָא

- שאלות לדיון ולמחשבה:**
- כתבו מה מאפיין את הסתיו בתקופה הזאת של השנה?
 - תארו מה הקשר בין הימים הנוראים לבין מאפייני הסתיו בעונה זו?
 - נסו לשער מה חושבת המשוררת רחל שפירא - האם הסתיו הוא תקופה מתאימה לדעתה להתחלת שנה?

הימים הנוראים - עשרת הימים בין ראש השנה ליום הכיפורים

שיר תשרי

מילים: רחל שפירא
לחן: דני עמיהוד

השמיים משתנים
לעיני החקלאים.
השכנים מתכוננים
לימים הנוראים.

מישהו חושב עליך
ורושם את מעשיך.
בוא הביתה במהרה
עם הרוח הקרירה
בוא הביתה במהרה
עם הרוח הקרירה.

מנדרינות מבשילות
בפרדס במועדן.
המורות משתעלות
והולכות לישון מוקדם.

כבר ראיתי נחליאלי
ואולי זה רק נדמה לי
עוד חמסין נשבר אתמול
גם החופש הגדול
עוד חמסין נשבר אתמול
גם החופש הגדול.

מה יקרה ומה יחלוף?
שואלים הכתבים,
כשלאורך כביש החוף
מתייצבים החצבים.

מה בעיתוני הערב
מבשרת הכותרת?
בוא הביתה במהרה
עם הרוח הקרירה
בוא הביתה במהרה
עם הרוח הקרירה.

חברותא

בתקופת התנ"ך השנה העברית החלה בחודש ניסן ולא בחודש תשרי.
”וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לְכֶם שַׁבָּתוֹן זְכוֹרֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אֵשֶׁה לַה'”
(ויקרא כג, כג-כה)

”הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשִׁית חֻדְשֵׁים רֵאשֹׁן הוּא לְכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה” (שמות יב, ב)

שאלות לדין ולמחשבה בחברותא:

- הפסוקים מספר ויקרא הם עדות ראשונה לחג הנחוג בא' בתשרי. מה מפליא בקריאת הפסוקים הללו?
- על פי הפסוקים מספר ויקרא, מהו החודש שהפסוק מספר שמות מדבר עליו כחודש הראשון בחודשי השנה?
- באיזה חודש מתחילה השנה החדשה בימינו?
- באיזה חודש מתאים יותר לדעתכם לחוג את תחילת השנה? נסו למנות שיקולים לכאן ולכאן הן מבחינת עונות השנה בטבע והן מבחינת התנהלותם של בני אדם.
- בחצי הדרומי של כדור הארץ חוגגים יהודים את ראש השנה ואת יום כיפור באביב, ואת פסח בסתיו. מה דעתכם על כך? כתבו מכתב ליהודי החי בארגנטינה, ושאלו אותו על תחושותיו בימים הנוראים החלים אצלו באביב.

מתי נברא העולם?

רבי אליעזר ורבי יהושע חשבו מתי נברא העולם, כל אחד מהם הגיע למסקנה שונה.

ר' אליעזר אומר: **מנין שבתשרי נברא העולם?**

שנאמר (בראשית א, יא): ”וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מְזֻרֵעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי”.

איזהו חדש שהארץ מוציאה דשאים ואילן מלא פירות?

הו' אומר זה תשרי, ואותו הפרק זמן רביעה (יורה) היתה וירדו גשמים וצימחו, שנאמר (בראשית ב, ו): ”וַאֲדַעַלָה מִן הָאָרֶץ”.

ר' יהושע אומר: **מנין שבניסן נברא העולם?**

שנאמר (בראשית א, יב): ”וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מְזֻרֵעַ זֶרַע [...] וְעֵץ עֹשֶׂה פְרִי”.

איזהו חדש שהארץ מליאה דשאים ואילן מוציא פירות? הו' אומר זה ניסן.

(תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה, דף יא, עמוד א)

מנין - איך אנחנו יודעים?
תדשא הארץ דשא - הארץ
תצמיח דשא
הווי אומר - תאמר

- א. על מה מתווכחים רבי אליעזר ורבי יהושע?
 ב. העתיקו את הטבלה ורשמו את הנימוקים של כל חכם

מתי נברא העולם?	החודש	נימוקים
רבי אליעזר		
רבי יהושע		

- ג. מה ההבדל בין הנימוקים שמציע רבי אליעזר לבין נימוקיו של רבי יהושע?
 ד. מהו החודש הראוי לתחילת השנה לדעתכם? האם נכון להתייחס בהקשר הזה לניצן או לפרי הבשל? נמקו דעתכם וכתבו אם אתם מסכימים עם רבי אליעזר או עם רבי יהושע.
 ה. מה ניתן ללמוד מאזכור ההיבטים החקלאיים על אופיו של ראש השנה בתקופות הקדומות?

החכמים מתווכחים ביניהם על העונה המתאימה ביותר לתחילת השנה ומסתמכים בדבריהם על מאפייני הטבע.

- א. היכן לדעתכם חיו החכמים, ועל מאפייני הטבע של איזו ארץ הם מדברים? נמקו.
 ב. מה אפשר ללמוד מכך על קביעת הלוח העברי ועל הקשר שלו לארץ ישראל?

תְּחִילַת מִידָע

עמים שונים נהגו לציין את ראש השנה בתקופות שונות בשנה: הבבלים והפרסים - באביב; המצרים הקדמונים - בקיץ, עם התחלת גאות המים בנילוס; הרומאים ציינו את ראש השנה בחורף, והוא ראש השנה האזרחית גם בימינו; והכנענים - בסתיו.

יוצאים לדרך

בדקו עד כמה חודש תשרי מתאים לציין התחלה חדשה בארץ ישראל. עיסוק בהתחדשות יכול לבוא לידי ביטוי בשיר, במדרש (על רבי אליעזר ורבי יהושע) וגם בנוף הסובב אותנו. נסו לייצר דימוי חזותי בצילום. חפשו בחצר בית הספר או בסביבת ביתכם דימוי של התחלה חדשה הנשקף מהטבע העירוני או הכפרי ונסו לתעד אותו בצילום. ערכו את התמונות כמצגת שכותרתה: בתשרי נברא העולם - דימויים של התחדשות בנוף הישראלי.